

ce obydwu krajów. Dla przekształceń własnościowych w Polsce istotne jest, że TWG realizuje główne projekty na zlecenie małych i średnich przedsiębiorstw oraz firm powstających od podstaw.

CZESŁAW OSEKOWSKI

Zielona Góra

POLITYKA WŁADZ PAŃSTWOWYCH I REGIONALNYCH W POLSCE WOBEC INWESTYCJI NIEMIECKICH

Jest to raport pośredni z realizacji badań prowadzonych w Polsce w I połowie 1996 r. przez pracownika *Institut d'Etudes Politiques Université Pierre Mendès France* w Grenoble w województwach łódzkim, katowickim, poznańskim i opolskim. Prezentowany tekst zawiera tylko wnioski ogólne. Pominięto w nim szczegółową analizę działalności trzech przedsiębiorstw z kapitałem niemieckim: zakładu produkcji gazu technicznego w Chorzowie, przedsiębiorstwa produkcji i handlu zabawkami w Dąbrowie Górniczej, przedsiębiorstwa wypożyczania odzieży roboczej w Łodzi.

I. INWESTYCJE ZAGRANICZNE W POLSCE W LATACH 1990-1995

Analiza inwestycji zagranicznych w Polsce sprawia pewne trudności, ponieważ nie istnieją statystyki odnoszące się do całości tych inwestycji.

Dane opublikowane przez Państwową Agencję Inwestycji Zagranicznych (PAIZ) są cząstkowe i przypadkowe. Ponadto dotyczą tylko operacji przekraczających kwotę miliona dolarów. Ze swej strony Główny Urząd Statystyczny odnotowuje skrupulatnie liczbę spółek posiadających kapitały zagraniczne, a także ich lokalizację, ale nie ujawnia ani pochodzenia tych kapitałów, ani sektorów działalności, w które one inwestują.

Raport PAIZ opublikowany w styczniu 1996 r. wskazuje na istotny wzrost inwestycji zagranicznych, które do końca 1995 r. osiągnęły kwotę 6,832 mld dolarów. Inwestycje tych dokonały 362 spółki. Ci sami inwestorzy zapowiedzieli zainwestowanie dalszych 5,250 mld dolarów w dłuższym lub krótszym terminie. Po pełnym zawodu roku 1994, rok 1995 świadczył o rosnącej atrakcyjności Polski dla kapitałów zagranicznych, w roku tym nastąpił rekordowy napływ inwestycji wynoszący 2,43 mld dolarów, co oznaczało wzrost o 55% w stosunku do 1994 r.

SEKTORY UPRIZYWILEJOWANE

Opierając się na danych dostarczonych przez PAIZ można stwierdzić, że 63,3% inwestycji zagranicznych zostało skierowanych do przemysłu, 25,1% do sektora usług. Rolnictwu przypadła 0,1% realizowanych inwestycji. Główną branżą przemysłową, która interesuje inwestorów zagranicznych jest przetwórstwo rolno-spożywcze. Trafiło tam 20% ogólnej kwoty inwestycji.

Usługi i sektor finansowy, a przede wszystkim bankowy przyciągnął 18,7% inwestycji, a handel i dystrybucja tylko 5,3% ogólnej sumy inwestycji, mimo że właśnie tam rejestruje się największą liczbę operacji.

STRUKTURA INWESTYCJI WEDŁUG PAŃSTW

Analiza podziału inwestycji według krajów stanowi zagadnienie natury interpretacyjnej. Faktem jest, że wobec braku precyzyjnych reguł i wobec trudności w określeniu źródeł napływu kapitału w przypadku każdej operacji, największe zamieszanie panuje w ustaleniu kraju pochodzenia inwestowanego kapitału.

Raz inwestycje wielkich grup międzynarodowych są klasyfikowane według kraju ich pochodzenia, w innym przypadku zgodnie z lokalizacją głównych filii europejskich. Jeśli zaś grupa wywodzi się z innych państw, inwestycje są klasyfikowane według krajów, z których pochodzi fundusz, a więc według kategorii międzynarodowych. Dokonany podział jest więc efektem wyboru przyjętego przez pracowników PAIZ.

Stany Zjednoczone są największym inwestorem z ogólną sumą 1,698 mld dolarów, a więc przypada na nie 1/4 inwestycji zagranicznych w Polsce. Na drugiej pozycji znajdują się grupy międzynarodowe, wśród których znalazły się *BERD* i *IFC* oraz *ABB*, *Cimenteries Belges* wykupione przez grupę niemiecką, *CEAC* – spółka pochodzenia francusko-włoskiego, lecz wykupiona przez Amerykanów w 1995 r.

Na pozycji trzeciej znajdują się Niemcy – 10% ogólnej kwoty realizowanych inwestycji. Dalsze miejsca zajmują: Francja – 8,4%, Włochy, Holandia, W. Brytania, Australia, Austria, Szwajcaria i Szwecja.

Największy inwestor francuski znalazł się na 7 pozycji, jest to *Thomson Consumer Electronics* (185 mln dolarów), zaś największy inwestor niemiecki to *Commerzbank AG* (55 mln dolarów), który zajmuje 28 pozycję.

STRUKTURA GEOGRAFICZNA INWESTYCJI W POLSCE

Chcąc ukazać rozlokowanie inwestycji w różnych regionach Polski nie można wykorzystać listy sporządzonej przez PAIZ, ponieważ 362 inwestycje uwzględnione na niej nie są z konieczności zlokalizowane na jednym terenie. Bardziej przydatne są natomiast dane liczbowe GUS, ponieważ podają one informacje dotyczące instytucji zagranicznych wraz z ich lokalizacją, nie informują jednak o kraju ich pochodzenia. Wynika z nich, że na początku października 1995 r. istniało w Polsce 22 940 przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego.

Poniższe zestawienia ukazują atrakcyjność niektórych miejscowości, eksponując zwłaszcza stolicę Polski oraz aktualne tendencje w zakładaniu nowych przedsiębiorstw. Procentowy udział spółek z kapitałem zagranicznym zlokalizowanych w wielkich miastach w ogólnej liczbie tego typu przedsięwzięć wynosił:

w Warszawie	– 34,8%	Szczecinie	– 5,3%
Poznaniu	– 6,6%	Wrocławiu	– 5,1%
Gdańsku	– 6,5%	Krakowie	– 3,8%
Katowicach	– 6,4%	Łodzi	– 3,5%

Natomiast wzrost liczby spółek z kapitałem zagranicznym przedstawiał się następująco:

	Paźdz. 93	Paźdz. 94	Przyrost		Paźdz. 93	Paźdz. 94	Przyrost
Warszawa	4 938	6 468	31,0%	Kraków	509	706	38,7%
Poznań	939	1 225	30,5%	Łódź	490	641	30,8%
Gdańsk	938	1 212	29,2%	Zielona Góra	322	432	34,2%
Katowice	924	1 195	29,3%	Opole	278	396	42,4%
Szczecin	766	986	28,7%	Bydgoszcz	228	324	42,1%
Wrocław	666	943	41,6%	Bielsko- -Biała	212	279	31,6%

II. INWESTYCJE NIEMIECKIE W POLSCE

Chociaż inwestorzy niemieccy sytuują się na trzecim miejscu co do wielkości zainwestowanego kapitału, tworzone przez Niemców spółki nie należą do największych przedsiębiorstw zakładanych w Polsce. Kierując się logiką strategii ekonomicznej, przedsiębiorstwa te lokują się wokół wielkich ośrodków przemysłowych kraju. Inwestycje niemieckie w Polsce spektakularnie wzrosły od drugiego półrocza 1995 r. Był to przede wszystkim wynik działań małych i średnich przedsiębiorstw, które poszukują możliwości ulokowania się w Polsce.

Aktualny wzrost inwestycji niemieckich w Polsce pozwala wnioskować, że kapitał niemiecki przewidywał rozwój ekonomiczny i polityczny kraju i dążył do zyskania gwarancji niezależności gospodarki od polityki.

WIELKOŚĆ ZAINWESTOWANEGO KAPITAŁU

W 1995 r. inwestycje niemieckie osiągnęły kwotę 683 mln, czyli 10% ogólnej sumy 6,832 mld dolarów odnotowanych przez PAIZ. Inwestycje te realizowane są przez 79 przedsiębiorstw niemieckich.

Znaczący wzrost inwestycji w ciągu drugiego półrocza 1995 r. dodatkowo potwierdzają instytucje promujące inwestycje niemieckie w Polsce tzn.:

- departament gospodarki ambasady niemieckiej,
- Niemiecko-Polska Izba Handlowo-Przemysłowa,
- „niemieckie kręgi gospodarcze”.

Wszystkie te instytucje, których głównym zadaniem jest promowanie niemieckiego handlu zagranicznego, odnotowały nowe zachowania inwestorów niemieckich zmierzające do zwiększenia dynamiki inwestycji w Polsce. Wcześniej, wskutek wprowadzania nowych systemów społeczno-gospodarczych w Europie Wschodniej, dla inwestora niemieckiego atrakcyjniejsze były kraje

TABELA 1

Inwestycje niemieckie o wartości ponad 1 mln dol., 1993-1995

	1993	1994	czerwiec 1995	grudzień 1995
Liczba przedsiębiorstw inwestujących	35	53	61	79
Kwota zainwestowana w mln dol.	212,0	386,0	512,3	683

Źródło: PAIZ.

TABELA 2

Dziesięciu największych inwestorów niemieckich w Polsce

Miejsce na liście PAIZ	Inwestor	Sektor	Inwest. w mln dol.	Docelowe zobowiązania w mln dol.	Główny partner
28	<i>Commerzbank</i>	finanse	55	0	BRE S.A. (21% akcji)
35	<i>Tchibo</i>	roln.-spoż.	47	35	palarnia kawy w Markach
36	<i>Continental Can Europe – filia Schmalbach, Lubeka</i>	opakowania	47	20	fabryka w Radomsku
39	<i>Schöller</i>	roln.-spoż.	43	0	fabryka lodów w Namysławie
43	<i>BTS-Baukeramik</i>	cegielnie	38,7	56,2	przeds. CERP (100% akcji)
44	<i>Siemens</i>	telekomunikacja	38,5	57	ZWUT Warszawa ELWRO Wrocław
46	<i>Henkel KGaA</i>	detergenty/ materiały budowlane	36,5	0	Pollena-Racibórz (80%)
59	<i>Stollwerk AG</i>	produkcja czekolady	25	25	fabryka czekolady w Jankowicach k/Poznania
62	<i>Deutsche Bank AG</i>	finanse	24	0	bank w Polsce
63	<i>Linde AG</i>	produkcja gazu techn.	23	32,2	Polgaz w Mielcu i Pszczynie (80%)

Źródło: jw.

bardziej stabilne ekonomicznie i politycznie takie jak Republika Czeska czy Węgry. Polska wywoływała również mniejsze zainteresowanie jako miejsce lokaty kapitału niż nowe kraje federacji. Stosunkowo niedawno (koniec drugiego półrocza 1995) kapitał niemiecki odkrył korzyści płynące z inwestowania w Polsce wraz z wysoką stopą realnego wzrostu, polepszającą się sytuacją społeczno-ekonomiczną kraju. Dodatkowe korzyści z inwestycji wynikają z położenia Polski w Europie Środkowej, jej wielkości, liczby mieszkańców oraz potencjalnego rynku.

CHARAKTER INWESTYCJI NIEMIECKICH

Ważną cechą działalności kapitału niemieckiego zainwestowanego w Polsce jest aktywność w handlu i sferze nieprodukcyjnej. Większość wielkich przedsiębiorstw niemieckich rozporządza siecią przedstawicieli handlowych we wszystkich wielkich miastach. Natomiast małe i średnie przedsiębiorstwa tworzą najważniejszą kategorię przedsiębiorstw niemieckich w Polsce. Trudno jednak dokonać ich zestawienia ze względu na liczne braki w systemie ich rejestracji. Dotyczy to np. często przedsiębiorstw rodzinnych prowadzących działalność importowo-eksportową.

STRUKTURA GEOGRAFICZNA INWESTYCJI NIEMIECKICH

Inwestycje niemieckie w Polsce skoncentrowane są z jednej strony w stolicy, a z drugiej w regionach północno-zachodnim, zachodnim i południowym. Wchodzą tu w grę dawne ziemie niemieckie leżące wokół takich miast jak Poznań, Szczecin, Gdańsk, Wrocław i Katowice. Atrakcyjność tych obszarów polega na ich znaczącym potencjale przemysłowym i dobrze rozwiniętej infrastrukturze. W tym kontekście należy stwierdzić, że czynnik historyczny lub kulturowy, który można by tu zastosować dla uzasadnienia lokowania kapitału niemieckiego na wskazanych terenach, nie odgrywa roli przy wypracowywaniu strategii wejścia na rynek polski. Decyzje były natomiast podejmowane z uwzględnieniem strategicznych atutów każdego z tych regionów.

Inwestycje niemieckie wykazują podobne tendencje jak inwestycje międzynarodowe, które lokowane są wokół wielkich miast z dużą liczbą mieszkańców. Niekiedy chodzi tu także o zintensyfikowanie kontaktów gospodarczych istniejących już w okresie komunizmu. I tak np. tuż po Warszawie, Poznań stał się ważnym ośrodkiem inwestycji niemieckich. Niemiecko-polska wymiana gospodarcza była tu bowiem zawsze dynamiczna ze względu na bliskość granicy państwowej i międzynarodowy charakter Poznania.

III. STANOWISKO WŁADZ PAŃSTWOWYCH, REGIONALNYCH I LOKALNYCH WOBEC INWESTYCJI NIEMIECKICH

Od 1988 r. władze polskie starają się przyciągnąć inwestorów zagranicznych zezwalając im na wstępie na tworzenie indywidualnie lub zbiorowo spółki albo przyznając im pierwszeństwo we wstępowaniu do już istniejących spółek polskich.

Z kolei ustawa z 14 czerwca 1991 r. określiła ramy prawne dla inwestycji zagranicznych i zliberalizowała w pełni przekazywanie uzyskanych dywidend do kraju pochodzenia inwestora.

Inwestycje zagraniczne i polskie są odtąd zrównane wobec prawa i nie przewiduje się żadnych ulg celnych i fiskalnych, które miałyby przyciągnąć kapitał zagraniczny do Polski. Te uregulowania mogą być wyjaśnieniem stosunkowo biernej roli władz publicznych (zarówno na poziomie państwowym, jak i regionalnym) w działaniach na rzecz zdobywania kapitału zagranicznego, a zwłaszcza niemieckiego.

DZIAŁANIA WŁADZ PAŃSTWOWYCH WOBEC INWESTYCJI NIEMIECKICH

Podstawowym zadaniem Ministerstwa Prywatyzacji i Ministerstwa Przemysłu jest organizowanie i stworzenie szerokiego programu prywatyzacji i likwidacji przedsiębiorstw państwowych. Program ten realizowany jest poprzez prywatyzację całych branż przemysłowych. Określone przedsiębiorstwa są najpierw przekształcane, a później wystawiane na sprzedaż. Procedura odwoływania się do oferty publicznej reguluje następnie sposób przeprowadzenia transakcji.

Niezależnie od tego Ministerstwo Przemysłu prowadzi politykę dostosowania przemysłu polskiego do wymogów konkurencji międzynarodowej. Jednocześnie polityka ta jest determinowana istniejącymi umowami między Polską a krajami UE i EFTA.

Z tego względu nie można mówić o polityce odmiennego traktowania i promowania inwestycji niemieckich. Władze państwowe są otwarte wobec wszystkich inwestorów zagranicznych.

STANOWISKO WŁADZ REGIONALNYCH I LOKALNYCH WOBEC INWESTYCJI NIEMIECKICH

Choć na badanym obszarze odnotowano obecność przedsiębiorstw niemieckich, nie można tu wskazać na strategię mającą na celu specjalne traktowanie inwestycji zagranicznych a szczególnie niemieckich. Akcje prowadzone przez władze miejscowe odzwierciedlają w dużej mierze działania prowadzone na płaszczyźnie państwowej przez ministerstwa. Chodzi tu przede wszystkim o wytypowanie określonych obiektów i obszarów wokół nich, dla których władze regionu pragnęłyby przyciągnąć inwestycje. Przedstawiają one następnie swe propozycje wszystkim gospodarczym partnerom zagranicznym i krajowym.

Poza tym realizowana jest wymiana handlowa z głównymi partnerami gospodarczymi. Te działania jednak rzadko dotyczą realnych inwestycji.

Odrębnego potraktowania wymaga sytuacja w województwie łódzkim. Region ten zdominowany przez przemysł tekstylny znalazł się w obliczu utraty swych rynków zbytu wskutek rozpadu RWPG. Ponieważ wytwarzane tu towary nie są konkurencyjne na rynkach zachodnich, region ten dąży obecnie do ustabilizowania, a nawet rozszerzenia swej wymiany handlowej z nowymi państwami b. Związku Radzieckiego. Jednocześnie władze wojewódzkie wypracowały program pobudzenia rozwoju nowych dziedzin przemysłu za pomocą inwestycji zagranicznych.

Inną specyfikę posiada region opolski zamieszany przez liczną mniejszość niemiecką. Wbrew naszym hipotezom, według których region ten powinien być obszarem o wielkiej liczbie inwestycji niemieckich, zaobserwowano tam sytuację odwrotną. Region ten cechuje się w istocie brakiem znaczących inwestycji niemieckich. Jest on wystawiony na silne naciski polityczne zarówno ze strony rządu polskiego, jak i niemieckiego. Z tego względu przedsiębiorstwa niemieckie wolą zredukować swą aktywność, unikając nadawania znaczenia politycznego swoim poczynaniom gospodarczym.

Kapitał niemiecki występuje oczywiście w Opolu, głównie jednak jako małe i średnie przedsiębiorstwa o charakterze handlowym, tworzone głównie dzięki kontaktom rodzinnym mieszkańców ze swymi niemieckimi krewnymi.

WNIOSKI

Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, że większość inwestycji realizują w Polsce małe i średnie przedsiębiorstwa. Wielkie inwestycje kapitałowe są ciągle jeszcze nieliczne.

Stanowisko władz polskich jest dalekie od ustalenia strategii i prowadzenia polityki zachęcającej inwestorów zagranicznych. Również część władz lokalnych wydaje się w istocie nie mieć żadnej wizji rozwoju uwzględniającej przyciągnięcie inwestycji zagranicznych, podczas gdy inna ich część dała inwestycjom niemieckim pierwszeństwo w swej strategii ekonomicznej. Mogliśmy również zauważyć, że nie ma ścisłych powiązań między myśleniem władz lokalnych i działaniami inwestorów. Ci ostatni nie odpowiadają na sugestie władz, lecz kierują się przede wszystkim przewidywanymi korzyściami wynikającymi z cech danego regionu jak np. struktury rynku lokalnego lub charakteru siły roboczej.

Strategiczne poczynania niemieckich inwestorów mają charakter ekonomiczny, a właściwie to o niemieckich inwestycjach nie decyduje jakaś ogólna wyraźnie określona strategia, lecz różnorodne i wielorakie stanowiska i zachowania przedsiębiorstw niemieckich.

KATHARINA KALUZA

Grenoble

Tłumaczenie: Tadeusz S. Wróblewski